

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

ФИСКАЛНА СТРАТЕГИЈА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
2014-2016

Скопје, септември 2013

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД.....	3
II. ТЕКОВНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА.....	4
МАКРОЕКОНОМСКИ ОСТВАРУВАЊА.....	4
Економски движења во светот	5
Економски движења во Република Македонија.....	6
ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2013 ГОДИНА	9
Буџет на Република Македонија.....	9
Буџет на локална самоуправа	11
III. ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО НАРЕДНИОТ СРЕДНОРОЧЕН ПЕРИОД.....	13
СРЕДНОРОЧНО МАКРОЕКОНОМСКО СЦЕНАРИО	13
Ризици поврзани со макроекономските проекции	16
СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА.....	16
Буџет на Република Македонија.....	18
Проектиран дефицит и негово финансирање	24
Буџет на локална власт	25
Користење на претпристапна помош на ЕУ	26
IV. ДВИЖЕЊЕ НА ДРЖАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	30
Валутна и каматна структура на вкупниот државен долг во странска валута.....	31
МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ НА ДОЛГОТ.....	32
Развој на пазарот на државни хартии од вредност.....	32
РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ДРЖАВНИОТ ДОЛГ.....	33

Врз основа на член 16 став 2 од Законот за буџетите („Службен весник на Република Македонија“ бр.64/2005, 04/2008, 103/2008, 156/2009, 95/2010, 180/2011 и 171/2012), Владата на Република Македонија на седницата одржана на _____, ја донесе Фискалната стратегија на Република Македонија 2014-2016.

I. ВОВЕД

Доброто владеење и управување со јавните финансии станува компонента од фундаментална важност и фактор на меѓусебна финансиска сигурност на сите земји. Со цел да се обезбеди одржливост на националните буџети и на финансиските системи, како и стабилен и одржлив економски развој, се наметнува неопходноста од професионален менаџмент со јавните финансии. Успешното управување со јавните финансии е неопходно и поради следниве факти:

- Јавните финансии се клучниот сегмент на секоја национална економија и на благосостојбата на нејзиното население;
- Фискалната стабилност и одржливоста се неопходни фактори за ефикасен развој, како на националната, така и на глобалната економија;
- Транспарентноста во донесувањето и во извршувањето на буџетите, е фактор на меѓусебна доверба и сигурност.

Фискалната стратегија како значаен стратешки документ ги дефинира најважните цели и политики за дејствување, како и среднорочните макроекономски и фискални проекции преку кои се воспоставува појака врска помеѓу дефинираните стратешки приоритети и расположливите извори на финансирање, односно Буџетот. Во исто време насоките и политиките во овој документ претставуваат основа за среднорочните проекции на јавните приходи и расходи. На ваков начин се обезбедува зајакната фискална дисциплина и соодветна алокација на расположливите средства во согласност со стратешките приоритети. Вака утврдените насоки претставуваат прв чекор во обезбедувањето на соодветна алокација на буџетски средства за оние цели со кои ќе се постигне повисок развој во утврдените приоритетни подрачја.

Владата на Република Македонија ги идентификува најважните стратешки приоритети дефинирани во Одлуката за утврдување на стратешки приоритети и тоа:

- зголемувањето на економскиот раст и конкурентноста на трајна основа, повисока стапка на вработеноста и пораст на животниот стандард и квалитетот на живеење;
- интеграција во НАТО и ЕУ врз основа на остварување на планираните реформи и решавање на спорот со Грција врз принципот на зачувување на националниот идентитет;
- продолжување на борбата против криминалот и корупцијата и ефикасно спроведување на правото;

- одржување на добри меѓуетнички основи и соживот врз принципот на меѓусебна толеранција и почит и подеднакво спроведување на законот и довршување на имплементацијата на Рамковниот договор;

- инвестирање во образованието како најсигурен пат за создавање на силни индивидуи и силна држава.

Реализацијата на овие стратешки приоритети и соодветните алокации ќе обезбедат во наредниот период надминување на негативните последици од кризата и целосно закрепнување на македонската економија.

Политиката за управување со јавен долг дава рамка на Владата на Република Македонија за делување во насока на прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок. Основни принципи кои се земаат предвид при управувањето со портфолиото на јавниот долг, а со тоа и при изготвувањето и спроведувањето на политиката за управување со јавен долг се:

· утврдување на оптимална структура на должничкото портфолио и нејзино усогласување со макроекономската политика на државата;

· усогласување на трошоците на должничкото портфолио со трошоците утврдени во државниот буџет за секоја година поединечно и на среден рок и

· лимитирање и елиминирање на влијанието на ризиците врз одржливоста на јавниот долг на среден и на долг рок.

II. ТЕКОВНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

МАКРОЕКОНОМСКИ ОСТВАРУВАЊА

Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на остварување на стратешките определби за долгорочен и одржлив економски раст на земјата. Макроекономската политика е насочена кон задржување на финансиската и макроекономската стабилност и зголемување на конкурентноста на економијата на трајна основа, зголемување на вработеноста, подобрување на животниот стандард и квалитетот на живот на населението, преку унапредување на деловното окружување, водење на даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициска активност и привлекување на странски директни инвестиции, развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Република Македонија води прудентна фискална политика насочена кон постигнување на разумен баланс помеѓу двете стратешки цели на Владата на Република Македонија, кои се однесуваат на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку зголемување на квалитетот на јавните финансии и јакнење на способноста на приватниот сектор за раст и отварање нови работни места.

Прудентната фискална политика подразбира разумни и недисторзивни стапки на буџетски дефицит и државен долг, зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред се преку зголемување на капиталните расходи за

подобрување на инфраструктурата, притоа водејќи сметка за одржливоста на државниот долг и зачувување на стабилниот курс на денарот.

Основната цел на монетарната политика е одржување на стабилноста на цените во функција на остварување на најповолен макроекономски амбиент за долгорочно одржлив економски развој. Притоа, за остварување на оваа цел се применува стратегијата на таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото.

Прудентната фискална политика во координација со монетарната политика се насочени кон постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и макроекономска стабилност која ќе ја поддржи економската активност во земјата. Макроекономската политика е во функција на одржлив економски раст на Република Македонија преку одржливо ниво на јавен долг и умерено ниво на буџетски дефицит, во комбинација со стабилен девизен курс.

Економски движења во светот

Глобалниот економски раст во 2013 година се очекува да остане стабилен на ниво од 3,1%. Во 2014 година се очекува зајакнување на економскиот раст проектиран на ниво од 3,8%. Притоа, надолните ризици кои влијаат врз глобалната стапка на раст се сеуште присутни, вклучувајќи ја и можноста за подолг забавен раст кај брзорастечките економии. За да се постигне посилен глобален раст потребно е повеќето развиени економии да водат соодветна макроекономска политика што ќе овозможи одржливост на јавниот долг на среден рок.

Евроната се очекува да има низок негативен економски раст во 2013 година, додека растот во 2014 се очекува да биде позитивен, нешто над 1%, делумно како резултат на спроведувањето на политиките во клучните области. Политиките треба да ја намалат фрагментираноста на финансискиот пазар, да ја поддржат побарувачката и да ги реформираат пазарите на производи и работна сила кои се клучни за посилен раст и креирање на работни места.

Развиените економии во 2013 година се очекува да остварат стапка на раст од 1,2%, додека во 2014 година се очекува стапката на раст да се зголеми на 2,1%. Во услови на ниска инфлација и постепено фискално прилагодување, монетарната политика треба да продолжи со стимулативни мерки додека не се постигне закрепнување на овие економии. Брзорастечките економии и економиите во развој во 2013 година се очекува да остварат стапка на раст од 5%, додека во 2014 година стапката на раст за овие земји е проектирана на ниво од 5,4%.

За да се поттикне глобалниот раст, сите мерки кои ќе бидат преземени мора да се поддржани со структурни реформи во сите економии. Ова, меѓу другото, значи и преземање мерки за одржлив раст на потрошувачката (Кина) и инвестициите (Германија) во економиите со суфицит во тековната сметка како

и мерки за подобрување на конкурентноста во економиите со дефицит во тековната сметка.

Стапката на инфлација за развиените земји е проектирана на ниво од 1,5% во 2013 година, додека за земјите во развој истата се очекува да изнесува 6%. Во 2014 година стапката на инфлација во земјите во развој се очекува да изнесува 5,5%, додека во развиените земји истата се очекува да биде 1,9%.

Во 2013 се очекува стапката на раст на светската трговија да порасне во однос на 2012 година и да изнесува 3,1%, додека во 2014 година е предвидено истата да изнесува 5,4%.

На среден рок се очекува светската економија да забележи раст од 4,4% во 2015 година и 4,5% во 2016 година. Растот на светската економија ќе биде воден од економскиот раст на брзорастечките и економиите во развој кои се очекува да забележат раст од 6,0% во 2015 и 6,1% во 2016 година. Истовремено, проекциите се дека развиените економии ќе остварат стапки на раст од 2,6% за истиот период, при што закрепнувањето на земјите во Европа ќе биде постепено и во 2015 година се очекува Евроната да забележи раст од 1,4%, а во 2016 раст од 1,6%. За земјите од Централна и Источна Европа проектиран е подинамичен раст од 3,3% во 2015 и 3,6% во 2016 година.

Економски движења во Република Македонија

Бруто домашен производ. По минималниот пад во првата половина од 2012 година, во втората половина од годината Македонија ги забележа првите знаци на економско заздравување. Високата стапка на раст на бруто инвестициите од 16% придонесе за минимален пад на БДП од 0,2% и истовремено создаде основи за зајакнување на конкурентноста на економијата во наредниот период. Позитивните движења продолжија и во 2013 година, при што БДП забележа раст од 2,9% во првиот квартал, а во вториот квартал растот на БДП беше поинтензивен и изнесуваше 3,9%. Просечниот раст во првата половина од годината е 3,4% што е меѓу најдобрите остварувања од земјите во регионот и ЕУ.

Анализирано според расходната страна на БДП, во првата половина од 2013 година растот е придвижен од бруто инвестициите, кои беа повисоки за 9,4% во првиот квартал и 7,0% во вториот квартал, односно просечно 8% на реална основа во првата половина од 2013 година. Растот на инвестициите соодветствува со високиот раст на градежништвото и растот на капиталните расходи во овој период. Подобрувањето на економската состојба во ЕУ во К2 2013 година позитивно се одрази врз извозот на македонски производи. Извозот на стоки и услуги во првата половина од 2013 година забележа реален раст од 3,4%, додека увозот се намали за 0,5%. Анализирано според производната страна на БДП, во првата половина од 2013 година позитивен раст имаат забележано сите сектори. Најголем придонес во вкупниот економски раст има градежништвото, каде е регистриран висок раст на активноста од 34,5%. Индустијата, по излезот од негативната зона во К1 2013

година, во К2 забележа посилен раст кој изнесуваше 4,1%. Услужниот сектор во првата половина од 2013 година забележа раст од 1,9%, а растот во земјоделството изнесуваше 0,6%.

Инфлација. Во 2012 година стапката на инфлација изнесуваше 3,3%. Динамиката на инфлацијата беше водена од фактори на страната на понудата. Анализирани по категории, највисок раст на цените во 2012 година е забележан во категоријата домување од 7,6%, следен од категоријата облека и обувки со раст на цените од 5,3%. Цените во категоријата исхрана се зголемија за 2,4%, како последица на повисокиот раст на цените во втората половина од годината. Просечната стапка на инфлација во периодот јануари - август 2013 година изнесува 3,5%. Притоа во август годишната стапка на инфлација се намали на 2,8%.

Надворешен сектор. Вредноста на извозот на стоки во 2012 година е пониска за 2,7% споредено со претходната година, додека увозот на стоки оствари минимален раст од 0,3%. Како резултат на ваквите движења дојде до проширување на трговскиот дефицит за 6,1%, кој во 2012 година изнесува 23,8% од БДП. Ваквите движења во надворешно-трговската размена беа одраз на влошениот глобален економски амбиент и ослабената странска побарувачка, како и намалената домашна економска активност. Значителен дел од трговскиот дефицит е покриен од приватните трансфери чии прилив во 2012 година е зголемен за 12% во однос на претходната година, достигнувајќи износ од 21,6% од БДП. Оттука, дефицитот на тековната сметка во 2012 година претставува 3,9% од БДП. Приливот на странски директни инвестиции во земјата во 2012 година изнесува 1,4% од БДП, при што најголемиот дел е остварен во форма на акционерски капитал и реинвестирана добивка.

Во првите седум месеци од 2013 година трговскиот дефицит е намален за 5,2% во однос на истиот период 2012 година, во услови на номинален раст на извозот на стоки од 2,8% и пад на увозот од 0,3%. Зголемувањето на извозот главно се должи на ефектот од новите производствени капацитети во технолошко-индустриските развојни зони. Дефицитот на тековната сметка во првата половина од 2013 година е за 0,4% повисок споредено со истиот период од 2012 година и претставува 2,7% од БДП. Странските директни инвестиции во првата половина од 2013 година изнесуваат 101,4 милиони евра и се повисоки за 22% споредено со истиот период од 2012 година. Бруто девизните резерви се одржуваат на адекватно ниво и во јуни 2013 година изнесуваат 2.039 милиони евра, што претставува зголемување од 1% споредено со една година порано.

Пазар на труд. Во 2012 година беа забележани позитивни движења на пазарот на работна сила. Според Анкетата на работна сила, бројот на вработени во 2012 година е повисок за 0,8% во однос на претходната година. Растот на вработеноста е придружен со пад на бројот на невработени од 0,8%, додека вкупниот број на активно население е повисок за 0,3%. Ваквите движења на пазарот на работна сила предизвикаа стапката на вработеност во 2012 година да се зголеми на 39%. Стапката на невработеност во 2012

година се намали на 31% од 31,4%, колку што изнесуваше во 2011 година. Просечната нето плата во 2012 година е повисока за 0,3% на номинална основа во однос на 2011 година.

Во 2013 година продолжија позитивните движења на пазарот на работна сила. Според Анкетата на работна сила, бројот на вработени во К2 2013 година е повисок за 4,7% во однос на истиот квартал претходната година. Растот на вработеноста е придружен со пад на бројот на невработени, кој на годишна основа е намален за 6,9%. Ваквите движења на пазарот на работна сила предизвикаа стапката на невработеност во К2 2013 година да се намали на 28,8%, односно за 2,5 п.п. споредено со истиот квартал претходната година. Имено, во К2 2013 година невработеноста е на најниско ниво од осамостојувањето до денес. Стапката на вработеност во К2 2013 година изнесува 40,7% и во однос на истиот квартал претходната година е повисока за 1,8 п.п. Активното население во К2 2013 година претставува 57,1% од вкупното работоспособно население. Просечната нето плата во првата половина од 2013 година е повисока за 1,5% на номинална основа во однос на истиот период 2012 година.

Монетарен сектор. Во мај 2012 година НБРМ ја намали основната каматна стапка за 25 базични поени, сведувајќи ја на 3,75%. Во 2012 година вкупните депозити забележаа раст од 4,9%, како резултат на порастот на заштедите на домаќинствата од 7,2%, додека депозитите на приватните претпријатија забележаа пад од 2%. Анализирани според валутата, порастот на депозитите во целост се должи на зголемените депозити во домашна валута кои забележаа раст од 11,5%. Растот на вкупните кредити во 2012 година изнесуваше 5,4% во услови на пораст на кредитирањето на домаќинствата и приватните претпријатија од 6,5% и 4,5%, соодветно. Во 2012 година се забележува умерено намалување на каматните стапки, така што во декември каматната стапка на кредитите се намали на 7,9%, а каматната стапка на депозитите се намали на 3,3%.

На почетокот на јануари 2013 година, НБРМ ја намали основната каматна стапка на 3,5%, а на почетокот на јули на 3,25%. Вкупните депозити во јули 2013 година се повисоки за 3,1% на годишна основа, при раст на денарските депозити од 8,3% и пад на девизните депозити од 2,9%. Растот на вкупните кредити во јули 2013 година изнесуваше 3,5% на годишна основа, во услови на пораст на кредитирањето на домаќинствата од 7,8% и на приватните претпријатија од 0,4%. Каматните стапки на банкарскиот сектор го следеа движењето на основната каматна стапка и забележаа дополнително намалување. Така, во јули каматната стапка на кредитите се намали на 7,6%, а каматната стапка на депозитите се намали на 3%.

ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2013 ГОДИНА

Целите на фискалната политика во тековната 2013 година и во наредниот тригодишен период, ќе останат насочени кон зачувување на макроекономската стабилност и поддршка на македонската економија преку подобрување на квалитетот на јавните финансии, пред се преку зголемен обем на капиталните инвестиции насочени во подобрување на инфраструктурата и физичкиот капитал, водејќи сметка за надворешно - трговската позиција и зачувување на стабилниот курс на денарот.

Буџет на Република Македонија

Фискалната политика за 2013 година е дефинирана во функција на зачувување на макроекономската стабилност и поддршка на македонската економија. Вака дефинираните цели на фискалната политика подразбираат натамошна контрола на јавните финансии, како и континуирано подобрување на квалитетот на јавните расходи со значителен обем на капитални инвестиции.

Општото подобрување на економската активност и остварените позитивни движења во првата половина од година, соодветно се рефлектираа и во реализацијата на Буџетот на Република Македонија. Реализацијата на приходите и приливите е во согласност со очекувањата за овој период, а плаќањата на расходите се реализираат редовно и навремено. Во периодот јануари – јули 2013 година е остварен дефицит на Буџетот на РМ во висина од 14.352 милиони денари или 2,9% од БДП. Притоа, основниот буџет оствари дефицит од 12.529 милиони денари, на сопствените сметки е остварен дефицит од 753 милиони денари, а на сметките на фондовите е остварен дефицит од 1.070 милиони денари. Ваквото ниво на дефицит воглавно е резултат на целосно исплатените обврски кон стопанството уште во првиот квартал од годината.

Во текот на седумте месеци од годината реализирани се вкупни приходи во износ од 80.745 милиони денари. Ова упатува на реална констатација дека позитивните економски поместувања се одразуваат и на задоволителната наплата на приходите. Во овие рамки даночните приходи и социјалните придонеси се реализираа во износ од 68,663 милиони денари, односно 85% од вкупните изворни приходи. Даночните приходи во овој период се реализираа во износ од 44.730 милиони денари. Во рамки на реализираните даночните приходи најголемо учество имаат приходите наплатени по основ на данокот на додадена вредност и нивното учество изнесува 50%. Социјалните придонеси се реализираа во износ од 23.933 милиони денари. Во овие рамки придонесите по основ на пензиско осигурување се остварија во износ од 16.107 милиони денари, додека здравствените придонеси на ниво од 6.807 милиони денари.

Неданочните приходи се реализираа на ниво од 7.344 милиони денари, од кои на сопствените сметки на буџетските корисници се остварија 3.096 милиони денари, додека по основ на административни такси се остварија околу 1.024

милиони денари, а останатите приходи се по основ на концесии и други неданочни приходи. Капиталните приходи се остварени во износ од 2.937 милиони денари и во истите покрај реализираните приходи по основ на продажба на градежно земјиште и општествени станови, остварена е и дивиденда од АД Македонски Телеком во износ од 2.185 милиони денари. Буџетските корисници реализираа 1.801 милиони денари по основ на донации од меѓународна мултилатерална и билатерална соработка.

Вкупните расходи на Буџетот на Република Македонија во периодот јануари-јули се реализираа во вкупен износ од 95.097 милиони денари, при што тековните расходи изнесуваа 85.423 милиони денари. Во овој период исплатени се вкупно 13.175 милиони денари за плати и надоместоци на вработените во буџетските корисници. Расходите за стоки и услуги се реализираа на ниво од околу 9.089 милиони денари и истите обезбедија нормално функционирање на органите на државната управа. Доминантно учество во тековните расходи имаа социјалните трансфери, кои во овој период се реализираа во износ од 42.792 милиони денари. Во овие рамки редовно се сервисираа обврските на државата во областа на загарантираната социјална заштита на специфичните категории на населението, за која намена се реализираа 3.252 милиони денари, од кои најзначаен дел се парични надоместоци на социјално загрозените домаќинства и надоместоци по основ на детски додаток. Во рамки на овие средства се обезбеди и зголемување на социјалните надоместоци за 5%. За редовна исплата на пензиите се наменија 23.526 милиони денари и истите почнувајќи од февруарската пензија бележат пораст за дополнителни 5% покрај редовното законско усогласување. За исплата на паричен надоместок на невработените лица преку Агенцијата за вработување се наменија 989 милиони денари, а за финансирање на здравствените услуги и надоместоци се реализираа 12.231 милиони денари. Во рамки на другите трансфери, од буџетот редовно се трансферираа дотациите до единиците на локална самоуправа, при што 769 милиони денари од приходот од данок на додадена вредност се трансферираше на локално ниво. Дополнително 8.120 милиони денари се трансферираа како блок дотации за финансирање на пренесените надлежности, како и наменски дотации за финансирање на материјалните трошоци во локалните јавни установи. Во овој период од година континуирано и навремено се реализираа субвенциите за земјоделците и поодршката на земјоделството како клучен сектор во македонската економија.

За редовно сервисирање на обврските по основ на камати се наменија 2.725 милиони денари согласно амортизационите планови за домашно и надворешно задолжување, од кои 1.731 милиони денари се однесува на камати по надворешно задолжување.

Капиталните расходи во изминатиов период се реализираа на ниво од 9.674 милиони денари, при што реализацијата на овие расходи е за 10% повисока во однос на минатата година. Во овој период од годината се интензивираа активностите за реализација на крупните инфраструктурни проекти, автопат- Коридор 10 и инвестиции во железничка инфраструктура.

Реализираните приливи во Буџетот овозможија редовна отплата на главница по превземените обврски по кредити во износ од 14.171 милиони денари, од кои 12.444 милиони денари по основ на странско задолжување (вклучително и враќање на евро обврзницата) и 1.727 милиони денари по основ на домашно задолжување.

Табела 1

(во мил. денари)

	Буџет 2013	Реализација јануари- јули 2013
Буџет на Република Македонија		
1. Вкупни приходи	147,958	80,745
1.1. Даночни приходи и придонеси	125,705	68,663
1.1. 1 даночни приходи	82,713	44,730
1.1. 2 придонеси	42,992	23,933
1.2. Неданочни приходи	13,686	7,344
1.3. Капитални приходи	4,432	2,937
1.4. Донации	4,135	1,801
2. Вкупни расходи	165,653	95,097
2.1. Тековни расходи	146,944	85,423
2.1.1 Плати и надоместоци	23,136	13,175
2.1.2 Материјални расходи	17,441	9,089
2.1.3 Трансфери	102,253	60,434
2.1.4 Камати	4,114	2,725
2.2. Капитални расходи	18,709	9,674
3. Дефицит	-17,695	-14,352
4. Финансирање на дефицит	17,695	14,352
4.1 Приливи	33,464	28,523
4.2 одливи	15,769	14,171

Буџет на локална самоуправа

Фискалната децентрализација е еден од приоритетите кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ. Во насока на реализација на оваа цел Владата се определи за внимателен и фазен пристап кој успешно се спроведува. Во овој контекст е констатацијата дека е завршен фазниот пристап за пренесување и управување со материјалните и финансиски ресурси за пренесените надлежности во образованието, културата, детската и социјална заштита, односно сите општини (освен Пласница) се финансираат со блок дотации.

Со зајакнување на сопствените приходи на општините и капацитетот за менаџирање на средствата, успешно продолжува процесот на администрирање и наплата на сопствените приходи, извршување на пренесените надлежности и управување со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување.

Зајакнувањето на финансискиот капацитет на општините се постигна со повеќе законски измени со кои општините добија нови приходи или ги зголемија постојните и тоа:

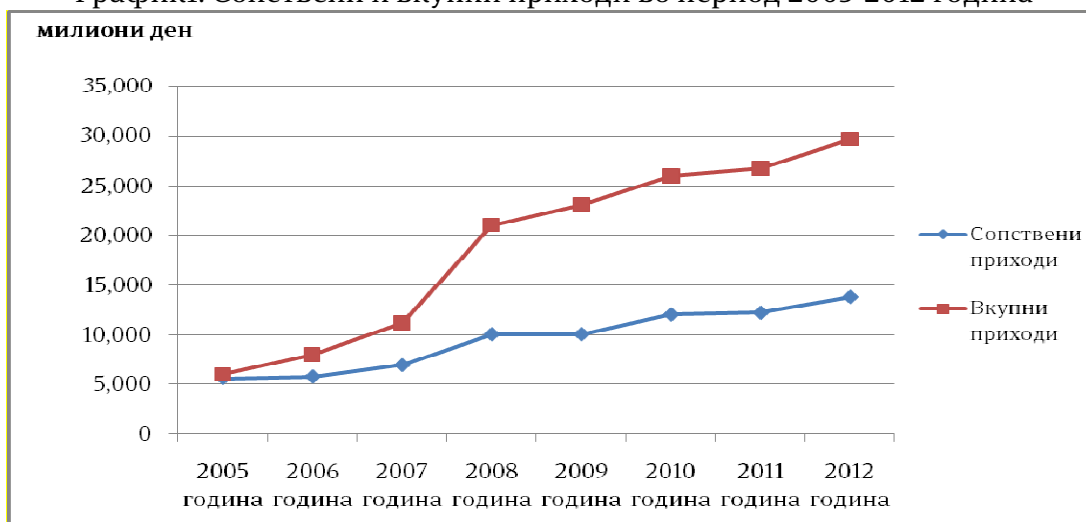
- постапно порасна процентот на приходите од данокот на додадена вредност од 3% (во 2009) на 4,5% во 2013 година, со што се обезбеди пораст на приходите во буџетите на општините;
- пораст на капиталните приходи од продажба на градежно земјиште (распределба 20:80% во корист на општините);
- пораст на приходите од концесии од минерални сировини (распределба 22:78% во корист на општините) и дополнителен приход од надоместок за производство на енергија од фосилни горива - еколошка такса;
- од 2013 година се утврди распределба на приходите од концесија на води за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија (75%:25% во корист на општините), а од 2016 година распределбата ќе биде 50%:50%;
- од 2013 година се утврди распределба на приходот од надоместок за користење на водата за миење и сепарирање на песок, чакал и камен (50%:50%) и
- од 2013 година приходи од надоместок за издавање на одобрение на бесправен објект изграден на земјоделско земјиште (50%:50%).

Со полибералните и потранспарентните услови за задолжување се зголеми интересот на општините за пристап до пазарот на капитал, особено за финансирање на инвестиционите проекти. Во оваа насока Владата обезбеди кредитни линии од меѓународни финансиски институции (Светска Банка, ЕИБ, КФВ и ЕБРД) со кои значителни инвестициони вложувања се имплементираат и тоа во: реконструкција и рехабилитација на локални улици и мостови, подобрување на енергетската ефикасност, изградба и реконструкција на водоводни и атмосферски мрежи и просторно локално уредување.

Република Македонија во однос на нивото на децентрализација според податоците за реализацијата на тековните расходи во 2012 година (учество од 6,2% во БДП) влегува во групата на земји кои се децентрализирани.

Денес, споредено со 2005 година во која започна процесот на фискална децентрализација, приходите на општините се зголемија за пет пати (во 2005 реализација од 5,9 милијарди денари, во 2012 година 29,7 милијарди денари). Даночните приходи врз кои општината има автономија на наплатата во истиот период се зголемија за повеќе од два пати пати. Учеството на локалните даноци во БДП од 1% во 2006 година се зголеми на над 1,5% во 2012 година.

График1. Сопствени и вкупни приходи во период 2005-2012 година

III. ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО НАРЕДНИОТ СРЕДНОРОЧЕН ПЕРИОД

СРЕДНОРОЧНО МАКРОЕКОНОМСКО СЦЕНАРИО

Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на остварување на стратешките определби на Република Македонија за долгорочен и одржлив економски раст, зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението.

Со макроекономската политика во периодот 2014-2016 година се обезбедуваат услови за зголемена економска активност преку одржлива фискална политика, која во координација со монетарната политика ќе придонесе за постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и одржување на макроекономската стабилност во економијата.

Надворешното окружување претставува значаен фактор за остварување повисоки стапки на економски раст. Основното макроекономско сценарио за периодот 2014-2016 година се базира на очекувањата за остварување ниски стапки на економски раст во ЕУ, но постабилно надворешно окружување во анализираниот период, реализација на очекуваните СДИ, развој на економската инфраструктура на земјата и структурни реформи кои ќе влијаат кон зголемување на конкурентноста на земјата, што е од клучно значење за зголемување на инвестициите, производството и продуктивноста на економијата.

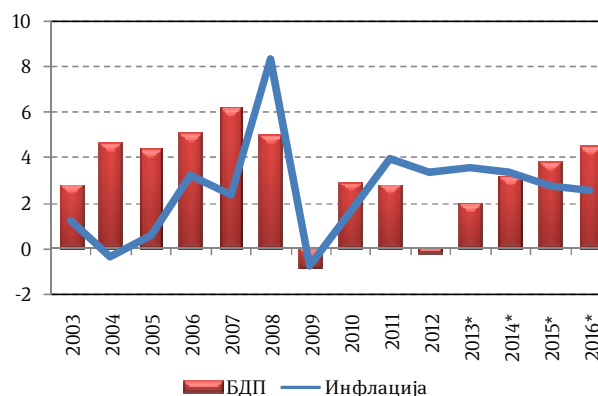
Врз основа на горенаведените претпоставки, во периодот 2014-2016 година се очекува растот на економската активност во Република Македонија да изнесува 3,8% во просек, со изгледи за одредено интензивирање на растот. Така, во 2014 година економскиот раст се очекува да изнесува 3,2%, во 2015 година 3,8% и во 2016 година 4,5%.

По очекуваното заздравување

на реалниот сектор во 2013 година, во наредниот среднорочен период се очекува одредено забрзување на растот на индустриското производство, согласно очекуваната динамика за раст на странската побарувачка. Така, во периодот 2014-2016 година се очекува растот на индустријата да се движи помеѓу 3,8% и 5%. Градежништвото во набљудуваниот период се очекува да оствари просечна реална стапка на раст на активноста од 7%, што се должи пред сè на планираните инфраструктурни проекти и инвестициите во ТИРЗ и индустриските зони. Услужниот сектор, кој има најголемо учество во создавањето на БДП, се очекува да забележи просечна реална стапка на раст од 3,4% во анализираниот период. Проекцијата за реалниот раст во земјоделството изнесува 3% во просек за анализираниот период, поттикнат и од субвенциите за поддршка на земјоделството, каде спаѓаат средствата од Буџетот на Република Македонија и ИПА средствата за рурален развој.

Анализирано според расходната страна на БДП, се очекува домашната побарувачка да има позитивен придонес кон економскиот раст. Проекцијата за раст на бруто инвестициите во овој период изнесува во просек 8,2% на реална основа. Растот на бруто инвестициите е резултат на задржувањето на високиот износ на капиталните во вкупните буџетски расходи, преку реализација на крупни инвестициски проекти за

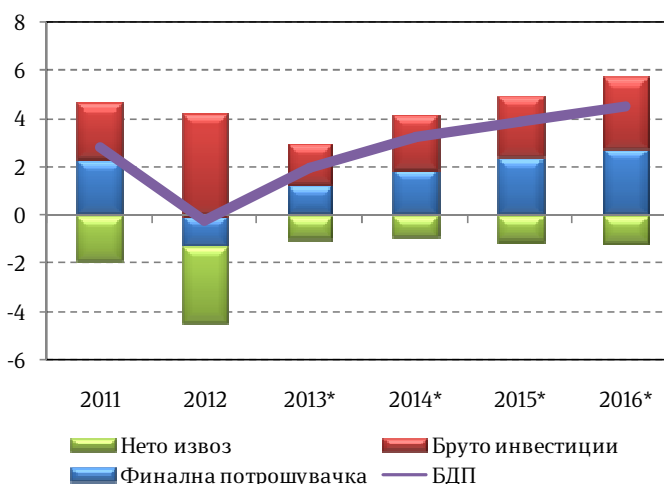
График 2. Реален раст на БДП и стапка на инфлација

Извор: ДЗС и проекции на МФ

*проекција

График 3. БДП по расходен метод, придонес во раст

Извор: Пресметки и проекции на МФ

*проекција

подобрување на транспортната мрежа во земјата, подобрување на енергетската и комуналната инфраструктура, капитални расходи за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем, како и очекувањата за постепен пораст на приватните инвестиции, придвижени, пред сè, од очекуваните СДИ. Во периодот 2014-2016 година се очекува просечен реален раст на личната потрошувачка од 3%, а јавната потрошувачка се очекува да порасне за околу 1% во просек.

Предвидениот раст на странската побарувачка, согласно очекувањата за зајакнување на економијата на ЕУ, како најзначаен трговски партнер на Македонија, упатува на постепен раст на извозната активност. Покрај ова, значаен фактор за растот на извозот во овој период ќе биде и зголемувањето на вкупниот извозен потенцијал на земјата, како резултат на новите извозни капацитети, кое се очекува да влијае и кон подобрување на структурата на извозот на земјата. Извозот на стоки и услуги се очекува да оствари просечен реален раст од 6,5%. Очекуваниот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат раст и на увозот, кој во овој период се очекува да изнесува 6% во просек.

Предвидениот економски раст во периодот 2014-2016 година се очекува да има позитивно влијание врз движењата на **пазарот на трудот**. Според проекциите се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени од 2,8%. Ова пак, ќе резултира со намалување на бројот на невработени за 2,4% во просек во анализираниот период. Зголемување на вработеноста се очекува и од растот на работната сила, која е проектирано да порасне просечно за 1,3%.

Ваквите движења имплицираат стапката на вработеност во 2016 година да се зголеми на 42,8%, додека стапката на невработеност да се намали на 26,5%. Активното население во 2016 година се очекува да изнесува 58,2% од работоспособното население. Во анализираниот период номиналниот раст на просечната бруто плата се очекува во просек да изнесува околу 3%.

Во периодот 2014-2016 година, **стапката на инфлација** се очекува да биде ниска и стабилна. Динамиката на инфлацијата ќе биде под влијание на движењето на светските цени на основните производи, а делумно и од движењето на економската активност во домашната економија. Во 2014 година стапката на инфлација се очекува да изнесува 3,3%, со изгледи

за благо забавување на растот на цените во

наредниот период. Според тоа, во 2015 година стапката на инфлација се очекува да изнесува 2,7%, а во 2016 година 2,5%.

Очекуваното ниво на странски директни инвестиции и проекциите за умерен дефицит на тековната сметка на платниот биланс се фактори кои ќе резултираат во **стабилна екстерна позиција** и одржување на девизните резерви на адекватно ниво. Стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото ќе се задржи и во наредниот период, како номинално сидро кое е во функција на одржување на ценовната стабилност, како крајна цел на монетарната политика.

Ризици поврзани со макроекономските проекции

Среднорочното макроекономско сценарио е придружено со одредена неизвесност и ризици. Остварувањето на ризиците за полоши економски остварувања во ЕУ и другите трговски партнери на земјата може да ги влоши изгледите за растот на економската активност во Република Македонија. Евентуалното пролонгирање на европската должничка криза и послабата динамика на раст на економската активност може неповолно да се одрази врз извозот и индустриското производство, воздржување на инвеститорите и понизок прилив на капитал во земјата. Од друга страна, факт е дека бројот на извозни капацитети во економијата постепено расте. Дел од постојните странски инвеститори го достигнуаат предвидениот обем на работа, а дел започнаа со производство и во следниот период се очекува да работат со полн капацитет. Во завршна фаза се преговорите со уште неколку инвеститори што на среден рок треба да резултира со натамошна диверзификација на извозот и подобрување на извозните перформанси, позитивни промени во извозната структура и промени во однос на географската насоченост на извозот. Сето ова ќе придонесе кон јакнење на флексибилноста на економијата во однос на надворешните шокови.

Во однос на инфлацијата, ризиците за проектираните стапки на инфлација во анализираниот период се поврзани со движењето на цените на основните производи на светските берзи, но и големината на нивниот преносен ефект врз останатите цени во земјата.

Владата ќе продолжи со секојдневно внимателно следење на ризиците, со цел навремено да се реагира од страна на фискалната политика. Воедно, ќе се продолжи со редовни анализи на потребите од спроведување адекватни мерки за намалување на потенцијалните негативни влијанија од случувањата со должничката криза во Еврозоната врз домашната економија.

СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА

Проекцијата на јавните финансии за наредниот среднорочен период се базира врз реалните остварувања во 2012 година и првата половина од 2013 година, проектираните макроекономски индикатори за наредниот период, постепено излегување на ЕУ од рецесијата и остварување на позитивни

стапки на раст, како и ефектите од планираните структурните реформи и очекуваните приливи од СДИ.

Проектираните приходи на консолидираниот владин буџет во наредниот тригодишен период бележат релативно намалување како учество во БДП, и тоа од 32,8% од БДП во 2013 година на 31,8% во 2016 година. Како резултат на континуитетот во спроведување дисциплинирана буџетска политика и зајакната консолидација на јавните трошења, вкупните расходи во периодот 2013-2016 година ќе остварат исто така намалување и тоа од 36,4% во 2013 на 34,4% во 2016 година.

Утврдените основни постулати на фискалната политика во наредниот период обезбедуваат постепено намалување на нивото на дефицитот и негово позиционирање на оптимално ниво од околу 2,6% од планираниот БДП во 2016 година.

Табела 2

(во мил. денари)

Консолидиран општ владин буџет	2013	2014	2015	2016
милиони денари				
Консолидиран општ владин буџет-Приходи	161,214	171,941	180,713	190,002
%од БДП	32.8	33.0	32.5	31.8
Консолидиран општ владин буџет-Расходи	178,902	190,212	198,569	205,835
%од БДП	36.4	36.6	35.7	34.4
Консолидиран општ владин буџет-Дефицит	-17,688	-18,271	-17,856	-15,833
%од БДП	-3.6	-3.5	-3.2	-2.6
Централен Буџет -Приходи	87,697	95,430	100,308	106,641
%од БДП	17.9	18.3	18.0	17.8
Централен Буџет -Расходи	105,297	113,601	118,164	122,474
%од БДП	21.4	21.8	21.2	20.5
Централен Буџет -Дефицит	-17,600	-18,171	-17,856	-15,833
%од БДП	-3.6	-3.5	-3.2	-2.6
Буџетски фондови-Приходи	44,439	46,631	49,504	52,318
%од БДП	9.1	9.0	8.9	8.7
Буџетски фондови-Расходи	44,534	46,731	49,504	52,318
%од БДП	9.1	9.0	8.9	8.7
Буџетски фондови-Дефицит	-95	-100	0	0
%од БДП	0.0	0.0	0.0	0.0
Буџет на локална власт-Приходи	29,078	29,880	30,901	31,043
%од БДП	5.9	5.7	5.6	5.2
Буџет на локална власт-Расходи	29,071	29,880	30,901	31,043
%од БДП	5.9	5.7	5.6	5.2
Буџет на локална власт-Дефицит	7	0	0	0
%од БДП	0.0	0.0	0.0	0.0

Буџет на Република Македонија

Вкупните изворни приходи на Буџетот на РМ (централната власт) за периодот 2013-2016 година се планирани во висина од околу 30% од БДП, при што нивното учество во БДП по години се намалува во услови на непроменета даночна политика односно одржување на ниските даночни стапки и ниско даночното оптоварување на стопанството. Притоа, во структурата на планираните приходи, даночните приходи учествуваат со околу 56%, приходите по основ на социјални придонеси со околу 28%, неданочни и капитални приходи со околу 12%, додека остатокот од приходите се очекува да се реализираат од ИПА фондовите и други донации. Во рамките на даночните приходи најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акциза.

Проекциите на социјалните придонеси кои претставуваат изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и вработување во наредниот среднорочен период се базираат на очекуваните позитивни економски движења, кои соодветно ќе се одразат на стапките на раст на вработеноста и плати. Неданочните приходи во наредниот среднорочен период учествуваат со околу 9% во вкупните приходи, а во истите најзначајно е учеството на приходите по основ на административни такси, концесии од минерални сировини и други неданочни приходи кои ги остваруваат буџетските корисници на сопствените сметки.

Во проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија во делот на странските донации во наредниот период планирани се донациите што буџетските корисници ќе ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од предпристапните фондови на ЕУ.

Расходната страна на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период е планирана во функција на целосна поддршка на заздравувањето на македонската економија преку зголемени инвестиции во инфраструктурни проекти, како и подобрување на економската положба на таргетираните групи население (пензионерите и корисниците на социјални надоместоци). Притоа ќе продолжи спроведувањето на дисциплинирана буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриктивност и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци, за сметка на зголемување на инвестиционите вложувања во капитални проекти. Просечното учество на расходите на Буџетот на Република Македонија во период 2013-2016 година изнесува околу 33,4% од БДП.

При проекцијата на **тековните расходи** за наредниот период земени се предвид следните претпоставки:

- во делот на расходите за плати и надоместоци продолжување на строгата контрола на новите вработувања и етапно зголемување на платите во јавниот сектор;

- целосна и навремена исплата на зголемените пензиски примања и социјалните надоместоци, со цел обезбедување на подобра материјалната состојба на корисниците на овие права. Расходите за пензии се планирани со цел да се обезбеди натамошна заштита на оваа категорија граѓани, која ќе се

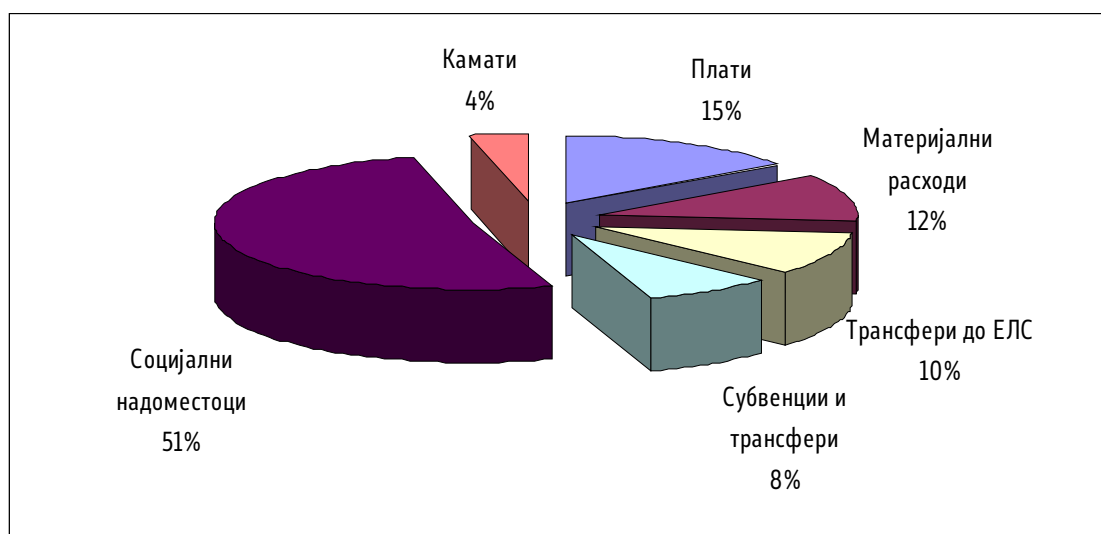
реализира согласно можностите на Буџетот на Република Македонија и реалните движења во ЕУ. Во рамките на среднорочните проекции планирано е и зголемување на социјалните надоместоци за социјално најзагрозените семејства во вид на социјална помош и редовно сервисирање на обврските по основ на детски додаток, надоместоци по основ на права на инвалидизираните лица, воени и цивилни инвалиди и азиланти. Планираните реформи во социјалната сфера преку поедноставување на постапките за остварување на овие права како и ефектите од интегрирање на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат определени заштеди со едновремено проширување и правилно таргетирање на овие надоместоци кон најзагрозените категории.

Активностите и мерките на Владата во делот на социјалната политика се поддржани со Проектот за условени парични трансфери финансиран со заем од Светската банка кој има за цел да ја поддржи Владата на Република Македонија во нејзините напори за намалување на сиромаштијата на ранливите групи преку условување на постоечките парични надоместоци.

- исплата на зголемени субвенции во земјоделството, со цел зајакнување и поддршка на овој сектор. Планираните реформи во земјоделскиот сектор ќе создадат услови за изградба на ефикасен и конкурентен земјоделски сектор и негова успешна интеграција во ЕУ. Овие реформи успешно ќе се реализираат преку зголемена финансиска поддршка на земјоделците, за која цел во 2013 година се реализираат субвенции во износ од 135 милиони евра, а се планираат 140 милиони евра во 2014 година и 150 милиони евра во 2015 година, како и средствата од ИПАРД програмата.

- подобрување на квалитетот на високото образование, подобрување на стручното образование, како и јавна финансиска поддршка на стимулирање на капацитетот на иновациите на македонските компании. За оваа намена во текот на 2014 година ќе започне со реализација Проектот за развој на вештини кој се финансира со заем од Светската банка. Со неговата имплементација ќе се спроведат реформи во високото образование, како и зајакнување на институционалните капацитети на универзитети кои ќе придонесат за квалитетно и ефикасно високо образование кое ќе одговара на потребите на приватниот сектор и општеството. Воедно ќе се зајакне квалитетот на стручното образование со цел прилагодување на потребите на пазарот на трудот. Поточно, со реализацијата на овој проект ќе се дефинираат потребните стручни вештини и нивно усовршување уште во текот на образовниот процес, односно усовршување на оние вештини кои им се потребни на младите во текот на нивната работа. Исто така, ќе се овозможи подобрување на иновацискиот капацитет на компаниите преку подобар пристап до вештини, знаење и технологија.

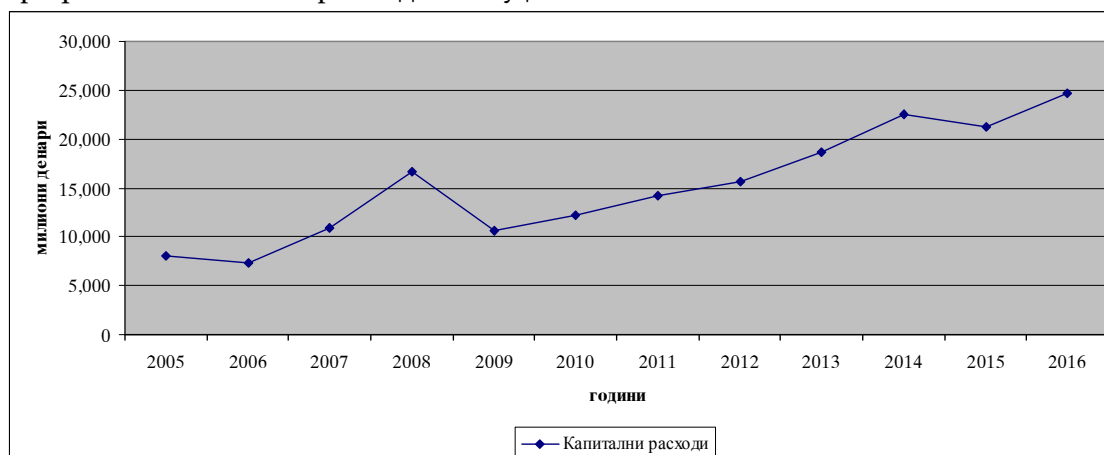
График 5. Структура на тековни расходи

Со цел остварување и одржување позитивни стапки на економски раст, во следните три години се очекува значителен износ од буџетот да се намени за јавни инвестиции. **Јавните инвестиции** кои ја претставуваат развојната компонента на фискалната политика, ќе продолжат да имаат приоритетно и доминантно значење. Во изминатите неколку години, капиталните проекти финансирани од Буџетот на Република Македонија целосно ја потврдија својата оправданост и силно влијае во справувањето со ефектите од економската криза. Во Буџетот за 2014 година предвидени се 22.389 милиони денари за капитални инвестиции, што претставува 20% повеќе во однос на оваа година.

Во рамки на буџетските средства наменети за капитални расходи предвидени се значајни инвестициони вложувања во доизградба на преостанатиот дел од автопатот на Коридорот X и железничката инфраструктура, енергетската и комунална инфраструктура, како и капитални инвестиции за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем, земјоделието, заштитата на животната средина и правосудството.

График 6. Капитални расходи на Буџетот на РМ

Во наредниот среднорочен период фокусот на јавните инвестиции ќе биде ставен на:

- интензивирање на изградбата на нова модерна автопатска делница Демир Капија – Смоквица од автопатот на Коридорот X, во должина од 28,18 км, со која ќе се комплетира главната оска од Коридор X која поминува низ Република Македонија. Изградбата на оваа делница е финансирана со заеми од ЕБОР и ЕИБ, грант средства од ИПА и средства од буџетот на Република Македонија.

Во рамките на железничката инфраструктура ќе продолжи имплементацијата на Проектот за подобрување на железничката пруга Коридор X, финансиран со заем од ЕБОР, во рамките на кој се врши ремонт на повеќе делници од железничкиот Коридор X, во вкупна должина од околу 53 км. Главна цел на проектот е подобрување на железничката пруга, намалување на трошоците за нејзино одржување и обезбедување на сигурен сообраќај на горенаведените делници;

- во областа на железничкиот сообраќај, имплементацијата на Проектот за доизградба на Железничкиот Коридор VIII. Изградбата на источниот дел од железничкиот Коридор VIII-делот кон Бугарија ќе се одвива во 3 фази и ќе биде финансирана со заеми од ЕБОР и ЕИБ и средства од ИПА. Реконструкцијата на првата делница Куманово-Бељаковце со заем од ЕБОР ќе започне до крајот на 2013 година. За подготовка и реализација на овој проект се обезбеди и техничка помош од Европската Унија преку инструментот WBIF и од други донатори;

- изградба на Националниот гасификационен систем, кој ќе обезбеди снабдување на стопанството, јавниот сектор и домаќинството со евтина и еколошка енергија, а истовремено ќе се намали емисијата на штетни гасови во атмосферата. Финансиската конструкција на проектот е затворена со средствата од обврските на поранешниот СССР кон РМ, како и со заеми од ЕБОР и ЕИБ. Трасата која ќе се финансира со заеми од ЕИБ и ЕБОР, ќе се гради во две фази. Првата фаза во вкупна должина од 294 км се планира да се финансира со заем од ЕБОР, кој се очекува да биде одобрен 2014 година. Втората фаза во вкупна должина од 454 км ќе се финансира со заеми од ЕБОР и ЕИБ, како и средства од ИПА 2;

- зајакнувањето на управувањето на локално ниво е поддржано со Проектот за подобрување на општинските услуги финансиски поддржан од Светската банка. Со проектот им се овозможува на општините, кои согласно законската регулатива ќе можат да се задолжат, да финансираат инвестициони зафати согласно своите приоритети. Во 2014 година продолжува имплементацијата и на втората фаза од Проектот за подобрување на општинските услуги. Средствата од заемот се наменети за финансирање на инфраструктурни инвестициски проекти во областа на водоснабдувањето и одведувањето на отпадни води, управувањето со цврст отпад и други инвестиции во општински услуги кои имаат потенцијал за генерирање приходи односно остварување заштеди или пак кои се од висок приоритет за општините;

-подобрување на условите и подигнување на квалитетот на животот особено во руралните подрачја во Република Македонија со снабдување на чиста вода за пиење, во следниот период ќе продолжи со имплементација Проектот за водоснабдување и одведување на отпадни води финансиран со заем од Европската инвестициона банка. Проектот е дел од приоритетите на Владата на Република Македонија за рамномерен регионален развој и се очекува преку инвестиции во комуналната инфраструктура да се стимулира развојот на руралните подрачја. Со проектот “Водовод и канализација на општините фаза 1“ финансиран од Германската банка за обнова и развој - KfW се обезбедува одржливо снабдување со вода за пиење на населението во избраните општини (Битола, Гевгелија, Гостивар, Кавадарци, Кочани, Неготино, Радовиш и Тетово). Оваа цел се постигнува преку подобрување на нивните системи за водоснабдување, изведување на помали инвестициони зафати во самите системи, како и посетни градежни работи. Предвидена е и реализација на втора фаза од овој проект која ќе опфаќа поголеми инвестициони зафати (реконструкција на водоводните и канализационите мрежи) во општините. Со поддршка од Европската инвестициона банка (ЕИБ) ќе се реализира втората фаза која опфаќа наводнување и третата фаза која опфаќа производство на електрична енергија од Проектот “Подобрување на искористувањето на водите од басенот на Злетовска река“. За овој проект доделена е техничката помош преку инструментот WBIF, со која ќе се направат сеопфатни проценки за активностите кои треба да се реализираат во рамките на овој повеќенаменски проект. Основната цел на втората фаза е да се обезбеди наводнување на 4.570 ха нето површина кои се наоѓаат во атарот на општините Пробиштип и Кратово. Реализацијата на третата фаза која опфаќа изградба на мали хидроцентрали по течението на реката Злетовица, ќе придонесе за намалување на недостатокот од електрична енергија во регионот, безбедно, сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите на енергија, зголемување на енергетската ефикасност како и создавање на можности за нови вработувања во регионот. Втората фаза од проектот “Наводнување на јужната долина на реката Вардар“ се финансира со заем од KfW и истата опфаќа рехабилитација и модернизација на системите за наводнување на земјишна површина од 3.904 хектари на следните локации: Миравци, Кованци, Удово, Валандово, Негорци, Гевгелија, Грчиште, Паљурци и Прдејци. Успешната реализација на оваа Програма ќе придонесе за остварување на зголемена продуктивност и одржлив развој на земјоделското производство во овој регион;

-во 2014 година продолжува реализацијата на првата фаза од Проектот за реконструкција и доградба на јавните здравствени установи, финансирана од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ). Главна цел на овој проект е да се подобри здравствената инфраструктура, оперативните услуги за испорака на соодветни здравствени услуги, како и да се воведат нова и модернизирана опрема и технологија, која ќе замени поголем дел од постоечката застарена опрема. Оваа фаза вклучува реконструкција или рехабилитација на најјургентните 20 ЈЗУ. Со грант обезбеден од Европската

унија преку инструментот WBIF, ќе продолжат да се финансираат планираните инвестициони зафати во неколку ЈЗУ;

Дополнително, со техничка помош од Европската Унија преку инструментот WBIF и техничка помош од Банката за развој при советот на Европа (ЦЕБ) се подготвува Извештај за изводливост на втората фаза од овој проект. Втората фаза од проектот ќе вклучува поголеми инвестициони зафати, монтирање и инсталација на медицинска опрема во Клинички центар “Мајка Тереза“ – Скопје и општата болница во Штип. По изработката на Извештајот ќе се согледаат оценките и препораките на истиот и ќе се пристапи кон преземање на активностите за обезбедување на потребните финансиски средства од ЦЕБ;

- реализацијата на Проектот за изградба на фискултурни сали во средните училишта, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија. Со овој проект опфатена е изградба или реконструкција на 30 фискултурни сали со цел подобрување на перформансите на учениците во однос на предметите кои ги изучуваат, долгорочното подобрување на нивното здравје и поттикнување на социјална интеракција меѓу учениците со различна припадност и способност. Дополнително, во рамки на инструментот Инвестициска рамка за Западен Балкан (WBIF) одобрени се грант средства наменети за рехабилитација на фискултурни сали во средните училишта, набавка на опрема и реновирање на повеќе средни училишта;

Исто така, ќе продолжи и реализацијата на Проектот за изградба фискултурни сали во основните училишта и рехабилитација на основните и средните училишта во Република Македонија, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија, кој има за цел унапредување на физичкото образование, како и подобрување на севкупните услови за учење на учениците во основните и средните училишта. Дополнително, во рамки на инструментот Инвестициска рамка за Западен Балкан (WBIF) одобрени се грант средства наменети за финансирање на повеќе основни училишта и постоечки фискултурни сали, како и опрема на постоечки фискултурни сали. Еден од важните елементи на политиката за социјален развој е зголемување на квалитетот на живот на лицата со ниски приходи и ранливи групи со обезбедување на нивно соодветно домување;

- обезбедување, остварување и унапредување на човековите права, во однос на условите за сместување, хигиената, здравствената заштита и слободните активности на осудените и притворените лица, во 2014 година продолжува со имплементација Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа. Со реализацијата на овој проект ќе се изврши реконструкција на 4 казнено-поправни установи со што ќе се имплементираат стандардите предвидени во Европските затворски правила;

- продолжување на реформите за заштита на имотно-правните односи и регистрацијата на имотните права, во 2014 година продолжува реализацијата на активностите поврзани со надградба на веќе започната реформа во катастарот поддржани со дополнителното финансирање на Проектот за катастар на недвижности и регистрација, финансиран од

Светската банка. Со реализација на овој проект ќе се подобри доставата на јавните услуги во секторот на катастарот на недвижности и регистрација на права кој директно влијае врз економскиот развој преку пазарот на недвижности. Со проектот се поддржува и Управата за имотно-правни работи преку подобрување на условите за работа на подрачните одделенија, како и автоматизација на деловните процеси и дигитализација на постојната евиденција за создавање дигитална архива.

Проектиран дефицит и негово финансирање

Имајќи предвид дека Република Македонија има умерено ниво на јавен долг, динамиката на фискалната консолидација во следниот среднорочен период е планирана на динамиката на заздравување на реалниот сектор и случувањата во ЕУ.

Фискалната политика во наредниот период обезбедува постепено намалување на нивото на дефицитот и тоа од 3,5% од БДП во 2013 година на негово позиционирање на оптимално ниво од околу 2,6% од планираниот БДП во 2016 година.

Финансирањето на планираниот дефицит ќе се обезбедува од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредитни линии наменети за финансирање на одделни проекти, еврообврзници и друг вид на странско задолжување) и домашни извори (емисии на државни хартии од вредност). И покрај кризата во еврозоната и големата претпазливост на странските инвеститори на меѓународниот пазар на капитал, Владата на Република Македонија успеа да обезбеди финансиски средства во износ од 220 милиони евра преку нов инструмент за гаранција во лимитиран период (Policy Based Guarantee) на Светска Банка, преку кој Владата ги обезбеди овие средства за финансирање под многу поволни услови.

Во наредниот период, ќе продолжи да се следи состојбата на меѓународниот пазар на капитал. Странското задолжување како извор на финансирање ќе се користи од страна на буџетските корисници за реализација на конкретни проекти.

Во однос на задолжувањето на домашниот пазар, Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со континуирано издавање на државните хартии од вредност. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија. Во таа насока, во наредниот период посебен акцент ќе се стави на редовната застапеност на подолгорочните хартии од вредност и продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање на подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање на две, три, пет, седум и десет годишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании.

Табела 3

(во мил. денари)

Дефицит и извори на финансирање	2013	2014	2015	2016
Буџетски биланс	-17,695	-18,271	-17,856	-15,833
Финансирање на дефицит	17,695	18,271	17,856	15,833
Приливи	33,464	29,131	45,081	35,833
Странски извори	17,758	5,276	34,772	25,194
Домашни извори	3,684	9,940	10,148	10,455
Депозити	12,022	13915	161	184
Одливи	15,769	10,860	27,225	20,000
Отплата по странско задолжување	13,896	9,133	20,372	13,718
Отплата по домашно задолжување	1,873	1,727	6,853	6,282

Буџет на локална власт

Во текот на 2013 година и на среден рок се очекува општините да продолжат со трендот на подобрена наплата на сопствените приходи, зајакнување на капацитетите за развивање на политики за финансирање на општините и јакнење на капацитетите за финансиско управување.

Со порастот на приходите од дотацијата од ДДВ (општа дотација) кои се обезбедуваат во висина од 4,5% од наплатениот ДДВ во претходната година од Буџетот на Република Македонија се обезбедуваат дополнителни стабилни приходи за општините.

Пораст на сопствените приходи на општините, посебно на приходите од даноците на недвижен имот со целосен опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот се очекува да продолжи во текот на наредниот среднорочен период. Порастот се очекува и со примената на подобрените елементи на пресметување во Методологијата за утврдување на пазарната вредност на недвижниот имот. Со отпочнување на примена на законските одредби во делот на професионализација на утврдување на вредноста на недвижниот имот за потребите на оданочување за даноците на имот се очекува поквалитетна и објективна проценка на вредноста на недвижниот имот, со можност општините да вработат стручно лице проценител или да ги користат услугите на лиценцирани проценители.

Дополнителен пораст на сопствените приходи на општините се очекува да се реализира од надоместокот кој се наплаќа од издавање на концесија за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија во сооднос од 50% за централниот буџет и 50% за локалните власти во зависност

на чие подрачје се врши концесиската дејност од 2016 година, а во меѓупериодот распределбата ќе се врши 75%:25%.

Во наредниот среднорочен период општините ќе продолжат со поинтензивно извршување во делот на пренесените надлежности за управување со градежното земјиште и третман на бесправно изградени објекти на градежното и земјоделското земјиште за кои се утврдени и соодветни извори на приходи на буџетот на општината.

Подинамичен локален развој и квалитетни услуги на граѓаните во наредниот период ќе се обезбеди со импементацијата на проектите избрани како приоритетни на општините кои ќе се финансираат со долгорочните on-lending заеми во рамките на втората и втората фаза од „Проектот за подобрување на општинските услуги“ од Светска банка. За таа цел, на општините им стојат на располагање 37,2 милиони евра кои општините ќе можат да ги обезбедат под многу поволни услови. Дополнително, се разгледува можноста за реализирање на втората фаза во рамки на “Проектот Водовод и канализација на општините” од Кредитната банка за обнова – KfW, при што општините кои ќе бидат вклучени во овој проект ќе може да ги реализираат своите проекти во областа на водоснабдувањето под поволни услови.

Воедно, согласно законската регулатива, општините кои ги исполнуваат законските критериуми за задолжување, во наредниот период, ќе може да ги финансираат своите проекти преку задолжување со склучување на договор за заем кај домашни или странски кредитори или преку издавање на општински обрзници.

Владата ќе продолжи со успешното спроведување на овој процес во рамките на целосно воспоставената законска и институционална рамка на локалната самоуправа, со развиени, одговорни и функционални единици на локалната самоуправа и ниво на локална демократија што ќе ги приближи граѓаните што е можно повеќе до институциите на локалната самоуправа.

Со ова ќе се обезбедат адекватни решенија за подинамичен локален развој, повисока стапка на вработеноста и пораст на животниот стандард и квалитетот на живеење.

Користење на претпристапна помош на ЕУ

Република Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ има можност да користи финансиска поддршка од Европската Унија преку петте компоненти од Инструментот за претпристапна помош - ИПА.

Согласно Повеќегодишната индикативна финансиска рамка која ја алоцира помошта на ЕУ по земји и компоненти, Република Македонија за периодот 2007- 2013 година преку петте компоненти од ИПА ќе може да користи средства во износ од околу 38,4 милијарди денари или околу 600 милиони евра.

Република Македонија, по воспоставувањето на потребните структури во рамките на државната администрација, доби акредитација од Европската

комисија за воспоставениот систем за децентрализирано управување, при што националните институции се одговорни за програмирање, како и за правилно и ефикасно користење на добиените средства во рамките на четири од вкупно пет ИПА Компоненти (освен за ИПА Компонентата за прекугранична соработка).

Европската комисија ги акредитираше соодветните национални структури со донесување на Одлуки за пренос на надлежностите за децентрализирано управување, и тоа:

1. ИПА Компонентата 1 за Помош при транзиција и институционална надградба во декември 2010 година,
2. ИПА Компонентата 3 за Регионален развој во јули 2009 година,
3. ИПА Компонентата 4 за Развој на човечки ресурси во октомври 2009 година, и
4. ИПА Компонентата 5 за Рурален развој во декември 2009 година.

Проектите во рамките на ИПА Компонентата за Помош при транзиција и институционална надградба кои се утврдени во рамките на Национални програми за 2007 и 2008 година ќе продолжат да се спроведуваат централизирано, односно од страна на Делегацијата на Европската Унија во Република Македонија (ДЕУ).

Истовремено, проектите од втората ИПА Компонента- Прекугранична соработка, ќе се спроведуваат централизирано, односно склучувањето и спроведувањето на договорите ќе го врши ДЕУ се до добивањето на акредитацијата.

Во рамките на ИПА Компонентата 1, заклучно со јуни 2012 година, подготвени и усвоени се пет годишни Национални програми за 2007, 2008, 2009, 2010 и 2011 година. Со овие програми генерално се овозможува поддршка на државната администрација во насока на јакнење на нејзините капацитети на централно и локално ниво, нејзино реформирање, како и побрзо и поефикасно исполнување на обврските од членството. Помошта од овие програми се фокусира на следниве области:

1. Добро владеење и владеење на правото
2. Економски развој и социјална кохезија, и
3. Приближување и транспонирање на европското „Acquis“ во домашното законодавство од различни области.

Фокусот на планираните проекти од Националната програма за 2009 е на реформа на судскиот систем и законот за кривично право, јакнење на капацитетите на Министерство за финансии за макроекономски анализи, оценка на потребните измени во правната и организационата поставеност на Народната банка во процесот на пристапување кон Европскиот систем на централни банки, поддршка на системот на контрола на државна помош, јакнење на административните капацитети во областа на телекомот и медиа услугите, земјоделството и руралната политика, ветерина и фитосанитарна политика, транспортниот сектор, управување со води и заштита на природата, царинскиот сектор, системот за безбедност на крв, интегрирано управување со границите, како и учество во Програмите на заедницата.

Финансиска спогодба за Националната програма за 2010 година за вкупен износ од околу 30 милиони евра, потпишана е на 1 декември 2011 година. Веќе се отпочнати активности за подготовка на тендерските постапки за проектите од оваа програма.

Втората компонента од ИПА - Прекугранична соработка има за цел да ја зајакне соработката помеѓу пограничните региони на Република Македонија со сите соседни земји.

За користење на алокациите за прекугранична соработка со Република Албанија, Бугарија и Грција подготвени се Оперативни програми за периодот 2007-2013 година и истите се усвоени од страна на Европската комисија. Со овие програми се предвидува поттикнување на економскиот, социјалниот и развојот на животната средина, со ставање акцент на развој на туризмот.

Со оглед дека сеуште не е доделена акредитација од Европската комисија за децентрализирано спроведување на оваа Компонента, ИПА алокациите за 2007, 2008 и 2009 година се спроведуваат централизирано, односно преку ДЕУ.

Во рамките на оваа ИПА Компонента е и Транснационалната Програма за прекугранична територијална соработка со Југоисточна Европа 2007-2013. Главна цел на Програмата е да се зајакне балансиран развој на териториите и територијална интеграција во рамките на оваа област. Главните активности на кои е фокусирана оваа Програма се однесуваат на иновациите кои директно придонесуваат кон балансиран развој, како и зајакнување на одржлив развој во урбаните средини.

ИПА Компонентата за Регионален развој има за цел да ја подготви земјата за користење на средствата од Структурните и Кохезионите фондови на ЕУ. Во рамките на оваа Програма предвидено е финансирање на проекти во областа на транспортот и животната средина. За периодот 2007-2011 година, на Република Македонија во рамките на оваа програма ставени и се располагање вкупно 109 милиони евра.

Во рамките на Оперативната Програма за регионален развој ќе се финансираат двата т.н. „големи проекти“:

1. Проектот за доизградба на Коридор 10, и
2. Проектот за изградба на пречистителна станица во Прилеп.

Овие два проекти апсорбираат околу 60% од вкупните алокации од Програмата за периодот 2007-2009. Градежните работи за доизградба на Коридор 10 се започнати во третиот квартал од 2012 година. Активностите околу „Пречистителната станица во Прилеп“ се отпочнати во првиот квартал од 2013 година.

Исто така, во рамките на оваа Програма се предвидени и помали проекти со кои се планира подготовка на проектни студии и проектна документација за железничките секции долж Коридор 10, вклучувајќи ја делницата 10д, и рехабилитација на железничката линија на секцијата „Битола-Кременица“, изведување на градежни работи и рехабилитација на железничката станица во Скопје, како и рехабилитација на неколку помали железнички станици долж Коридор 10, подготовка на регионални планови за управување со отпад

и стратешка оценка на животната средина во источниот и североисточниот регион на Република Македонија, итн. Најголем број од овие проекти веќе отпочнаа со реализација.

ИПА Компонента за Развој на човечки ресурси ги поддржува проектите во областа на вработувањето, образованието и социјалната вклученост. За периодот 2007-2011 година, на Република Македонија во рамките на оваа програма ставени ѝ се на располагање вкупно 33,5 милиони евра.

Проектите во областа на вработувањето имаат за цел привлекување и задржување на повеќе луѓе на работа преку модернизација на работењето на Агенцијата за вработување, поддршка при спроведување на Стратегијата за вработување, подобрување на состојбата на младите луѓе, жените и подолгорочно невработените лица на пазарот на труд и останатите активните мерки за вработување кои се дел од Оперативниот план за активни мерки за вработување на Владата на Република Македонија.

Проектите во областа на образованието се насочени кон инвестиции во човечки капитал преку подобрување на образовниот процес во насока на негово прилагодување на потребите на пазарот на труд како и подеднаков пристап за сите етнички заедници до образовните институции.

Во областа на социјалното вклучување помошта е насочена кон зајакнување на интегрирањето на луѓе со посебни потреби, развој на инфраструктура за алтернативни форми на социјални услуги за унапредување на социјалната вклученост, интегрирање на малцинствата како и активно учество на граѓанскиот сектор. Во тек е имплементација на проекти чија вкупна вредност е околу 12,7 милиони евра.

ИПА Компонентата за Рурален развој поддржува проекти кои ќе овозможат достигнување на стандардите на ЕУ воспоставени во областа на земјоделското производство, преработката на храна и руралниот развој.

Помошта преку оваа компонента е насочена кон поддршка на проекти поврзани со инвестиции во земјоделски и преработувачки капацитети и маркетинг на земјоделски производи и риба. Со овие инвестиции ќе се оствари подобрување на квалитетот и сигурноста на храната и добитокот, зголемена конкурентност на фармерите преку употреба на модерни производствени технологии и намалени производни трошоци, промовирање на еколошки методи на производство, подобрување на перформансите на земјоделските претпријатија во примарното производство и маркетингот со цел достигнување на стандардите на ЕУ во областа на заштитата на животната средина, јавната здравствена состојба (квалитет и сигурност на храната), сигурност при работа, отворање на нови пазари, подобрување на управувањето со животинскиот отпад и отпадните води, како и креирање нови вработувања.

Мерките за Диверзификација и рурален развој ќе се остварат преку поддршка на руралниот туризам, поддршка на малите и средни претпријатија за модернизација на фармерското производство, обновување/адаптирање на инфраструктурата, поттикнување на традиционалните занаетчиства, поддршка на руралните и земјоделски услуги (воспоставување на работилници за одржување и поправка на

земјоделските машини и алати, изградба на младински центри, детски игралишта, набавка на канцелариска опрема).

Во иднина Република Македонија ќе продолжи да користи финансиска помош од Европската комисија преку Инструментот за претпристапна помош- ИПА 2 во рамките на новата финансиска перспектива за периодот 2014-2020.

Регулативата за ИПА 2 воведува одредени промени кои имаат влијание на програмирањето на помошта за периодот 2014-2020 година за покохерентен и стратешки пристап кон претпристапната помош. Имено, се воведува т.н. секторски пристап во програмирањето каде што компонентите се заменети со „области на дејствување“ со цел да се зголеми постојаноста на дејствувањето и да се поттикне поблиска соработка помеѓу службите на Европската комисија во одредување на една и заедничка стратегија за секоја посебна земја.

Финансиската помош во рамките на ИПА 2 за Република Македонија за програмскиот период 2014-2020 година, се очекува да биде во приближно ист износ како и за претходниот програмски период (2007-2013 година) односно околу 600-650 милиони евра.

Во тек е подготовка на Национален стратешки документ од страна на националните власти во соработка со Европската комисија, во кој се утврдуваат приоритетите и типовите на активности кои што ќе бидат финансирани преку ИПА 2 во периодот 2014-2020 година, во рамки на различните области.

IV. ДВИЖЕЊЕ НА ДРЖАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Државниот долг на Република Македонија на крајот на 2012 година изнесува 2.554,5 милиони евра, односно 34,1% од БДП, и е на значително пониско ниво од нивото поставено со Мاستришкиот критериум, според кој долгот на општата влада не смее да надмине 60% од БДП.

Во идниот тригодишен период, целите на политиката за управување со долгот на државата и понатаму ќе останат насочени кон финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок на среден и долг рок, одржливо ниво на ризик и ниско ниво на државен долг.

Во периодот 2014-2016 година се очекува реализација на инвестициите во областа на патна и железничка инфраструктура, водовод и канализација, спортски објекти како и инвестиции во областа на образованието, здравство, како и останати проекти кои се во согласност со програмата на Владата на Република Македонија. Истите ќе бидат имплементирани од страна на органите на државната управа со цврста определба да не се загрози долгорочната одржливост на нивото на задолженост на земјата.

Врз основа на определбите за финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок на среден и долг рок, одржливо ниво на ризик и

ниско ниво на државен долг, како и реализацијата на планираните инфраструктурни инвестиции, движењето на државниот долг е планирано да се задржи во проектираните рамки, односно да има умерен раст кој нема да ја загрози оддржливоста на јавните финансии, па оттука се очекува државниот долг да не надмине ниво од 37,6% од БДП на крајот од 2016 година.

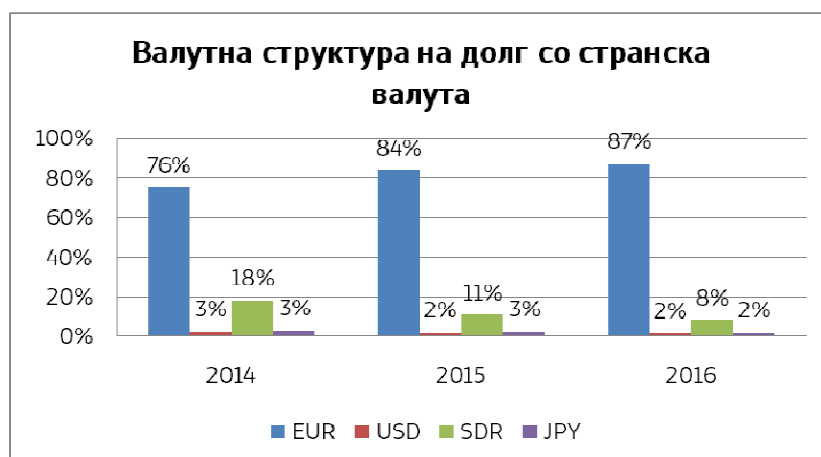
Издавањето на државни гаранции претставува потенцијална обврска на Буџетот на Република Македонија од активирање на истите. Оддржливото ниво на издадени гаранции во текот на следните три години е од голема важност и заради тоа при изборот на проекти за кои ќе се издаде државна гаранција, посебен акцент ќе се стави на оние проекти кои се во согласност со стратешките приоритети на Владата на РМ, се самоодржливи, генерираат приходи и имаат оправданост за намената за која се користат средствата.

Во рамките на истиот период, покрај горе споменатите инвестиции ќе бидат реализирани инвестиции преку задолжување на јавните претпријатија за реализација на проекти, пред се во областа на енергетскиот сектор и патната инфраструктура.

Валутна и каматна структура на вкупниот државен долг во странска валута

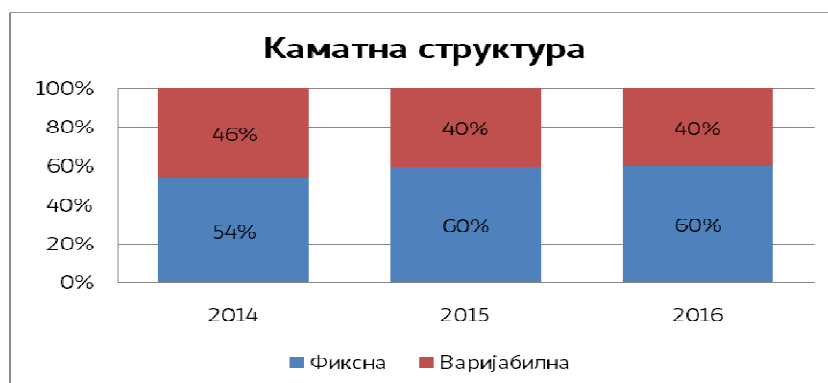
Кај портфолиото на државниот долг во странска валута, фокусот ќе биде ставен во постепено зголемување на учеството на долгот во евра за сметка на останатите валути. Во оваа насока, заложбата на државата ќе биде насочена да го задржи учеството на долгот во евра во структура на портфолиото на долгот во странска валута да не биде под ниво од 70%.

График 7: Валутна структура на државен долг

Со цел намалување на ризикот од промена на девизниот курс, а со тоа и ризикот од промена на каматните стапки потребно е утврдување на оптималната валутна структура на портфолиото на вкупниот државен долг која ќе придонесе и во намалување на трошоците за сервисирање на истиот. Затоа, во 2014 година нивото на државниот долг со фиксна каматна стапка е проектирано да изнесува најмалку 50%.

График 8: Каматна структура на државен долг

- Со цел да се заштити портфолиото на долгот од ризикот за рефинансирање, минимално ниво на индикаторот „Просечно време на достасување“ во 2014 година да биде 3 години.

- Со цел да се заштити портфолиото на долгот од ризикот од промена на каматни стапки, минимално ниво на индикаторот „Просечно време на промена на каматните стапки“ во 2014 година да биде 2 години.

МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ НА ДОЛГОТ

Развој на пазарот на државни хартии од вредност

Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со континуирано издавање на државните хартии од вредност (ДХВ) на домашниот пазар. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија.

Во периодот кој претстои, интенцијата на Министерството за финансии ќе биде одржување на редовна застапеност на државните записи, како и фокусирање на проширувањето на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност со подолги рочности. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност, кое се состои од 2, 3 и 5 годишни државни обврзници, со издавање на 7 и 10 годишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските и друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании. Исто така, со цел подобрување на ликвидноста на домашниот пазар на државни хартии од вредност, во следниот среднорочен период се планира преземање на низа мерки и активности кои ќе се однесуваат на постепено намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност, таргетирање на позитивно годишно

нето задолжување и повторно отворање на веќе одржаните аукции на државни хартии од вредност (re-opening).

Во насока на унапредување и понатамошен развој на пазарот на државни хартии од вредност, ќе се продолжи со активностите за проширување на базата на инвеститори преку разгледување на можноста за воведување на нови финансиски инструменти адекватни на потребите на пазарните учесници, спроведување на маркетинг кампања пред различни целни групи на инвеститори и одржување на редовен дијалог со сите учесници на пазарот на државни хартии од вредност.

Од досегашното искуство на издавање на ДХВ се дојде до заклучок дека фреквентноста на издавање на хартиите од вредност е соодветна на пазарните потреби и согласно тоа ќе се продолжи со динамиката која ја диктира пазарот.

РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ДРЖАВНИОТ ДОЛГ

Во услови на големи осцилации на економските варијабли се јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на државниот долг во Република Македонија.

Како основни ризици кои се пресметуваат при управувањето со портфолиото на државниот долг на Република Македонија се:

Ризикот од рефинансирање:

2. Пазарниот ризик, во кој се вклучени следните ризици:

-Ризик од промена на каматните стапки

-Ризик од промена на девизните курсеви

3.Оперативен ризик

Ризикот од рефинансирање се управува преку спречување на поголем дел од финансиските обврски да достасува одеднаш во кој било временски период и обезбедување на рамномерност на достасување на обврските по основ на долгот. Изложеноста на портфолиото од ризикот за рефинансирање се мери преку индикаторот кој го покажува просечното достасување на долгот (Average Time to Maturity – ATM).

Табела 4 Просечно време на достасување - ATM (во години)

	2014	2015	2016
Внатрешен долг	1.1	0.9	0.9
Надворешен долг	5.0	5.7	5.3
Вкупен државен долг	3.3	3.7	3.5

Пазарниот ризик е определен од изложеноста на портфолиото на државниот долг на економските варијабли, особено на промената на каматните стапки на домашниот и на меѓународниот пазар на капитал и движењето на

девизните курсеви. Пазарниот ризик може да се подели на две компоненти, односно ризик од промена на каматните стапки и ризик од промена на девизните курсеви. Идентификувањето и управувањето со пазарните ризици во Република Македонија е од клучно значење за портфолиото на долгот од причина што овој ризик е детерминиран главно од екстерни фактори, односно од движењата на каматните стапки на меѓународните финансиски пазари. Промената на каматните стапки на домашните и на меѓународните пазари влијае врз трошоците на долгот, особено кога долгот со фиксна камата треба да се рефинансира или на денот кога каматата повторно се утврдува кај долгот со променлива каматна стапка. Оттука може да се воочи тесната поврзаност на ризикот од промена на каматните стапки со ризикот од рефинансирање на долгот.

ATR (Average time to re-fixing) индикаторот го мери просечното време до промена на каматните стапки. Поголемата вредност на овој индикатор покажува дека поголем дел од портфолиото на долгот нема да подлежи на сериозна промена на каматната стапка и таквото портфолио е помалку ризично портфолио.

Табела 5 Просечно време до промена на каматните стапки ATR (во години)

	2014	2015	2016
Внатрешен долг	1.1	0.9	0.9
Надворешен долг	3.6	3.8	3.7
Вкупен државен долг	2.6	2.6	2.5

Ризикот од промена на девизниот курс се однесува на долгот индексирани или деноминирани во странска валута. Поголемиот дел на долгот деноминиран во странска валута во однос на вкупниот долг укажува на поголем ризик од промена на девизниот курс. Ова е клучен ризик за земјите во развој кај кои надворешниот државен долг е целосно индексирани, а исто така и поголем дел од внатрешниот долг е деноминиран во странска валута. Но, имајќи го предвид фактот дека во Република Македонија од 1995 година се применува *de facto* фиксен девизен курс на денарот во однос на германската марка, а од 2002 година во однос на еврото, изложеноста кон ваков ризик би се мерела и како учество на еврото во вкупното портфолио на државниот долг.

Оперативниот ризик ги вклучува ризикот од порамнување и ризикот од грешки. Ризикот од порамнување се јавува доколку во процесирањето на податоците се користат бројни неавтоматизирани активности, додека ризикот од грешки често се однесува на начинот на сегрегација, поделба на извршувањето на трансакциите и функциите на порамнување низ одделенијата во состав на институцијата надлежна за управување со долгот.

Сензитивноста на трошоците за сервисирање

Со цел испитување на изложеноста на портфолиото на државниот долг на Република Македонија на пазарниот ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви подготвена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и девизниот курс врз трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг.

Табела 6

Анализа на сензитивноста на трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг при промена на каматните стапки и девизните курсеви

индексни броеви	2013	2014	2015
Основно сценарио	100.0	100.0	100.0
Сценарио I-зголемување на соодветните каматни стапки за 1 процентен поен	114.7	111.5	107.7
Сценарио II-зголемување на соодветните каматни стапки за 2 процентни поен	129.4	123.1	115.5
Сценарио III-апорецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	105.6	103.6	101.7
Сценарио IV-депрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	94.4	96.4	98.3

Оваа сензитивна анализа за движењата на трошоците за сервисирање во Буџетот на Република Македонија по основ на надворешен долг се заснова на следните претпоставки:

- Со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*;
- При евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност;
- Непостоење на корелација меѓу каматните движења и движењата на девизниот курс;

Како главни заклучоци кои може да се извлечат од оваа анализа можат да се наведат следните:

1. Каматните трошоците за сервисирање по основ на надворешниот државен долг се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во 2014 година пораснат за 1 процентен поен тоа би предизвикало пораст на каматните трошоци за 14.7%. Оваа сензитивност може да се објасни како резултат на изложеноста на должничкото портфолиото на ризикот од промена на каматни стапки, што е последица на релативно високото учество на долгот со променливи каматни стапки.

2. Идна апрецијација/депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и специјалните права за влечење) за 10% ќе предизвика зголемување/намалување на трошоците за сервисирање поради режимот на фиксен девизен курс на домашната валута, денарот, во однос на еврото. Евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема да предизвика позначително зголемување трошоците за сервисирање поради фактот што најголемиот дел од надворешниот државен долг е деноминиран во евро валута.